

Organization of Work with Parents of Primary Students with Special Educational Needs in Special Educational Institutions

UDC 376.3.064.1-056.26/.3

DOI: <https://doi.org/10.15421/1726114>**Izhko Oleksandr**Ph.D. Student, <https://orsid.org/0009-0006-8453-8829>, alexanderizhko@gmail.com*Oles Honchar Dnipro National University (Dnipro, Ukraine)*

Abstract.

The relevance of the study is determined by the fact that partnership between teachers and parents of children with special educational needs creates favorable conditions for the harmonious development of the child, his successful socialization and adaptation to the educational environment.

The purpose of the article is to theoretically substantiate and determine the features of organizing work with parents of primary school students with special educational needs in special educational institutions and to determine effective forms of pedagogical interaction between the educational institution and the family.

Results. The article considers the problem of organizing work with parents of primary school students with special educational needs in special educational institutions. The importance of partnership between teachers and parents in ensuring the effectiveness of the correctional and educational process and successful social adaptation of children is analyzed. The peculiarities of organizing pedagogical cooperation with parents are determined, effective forms and methods of work aimed at increasing the pedagogical competence of parents and involving them in the educational process are characterized. The role of the family as an important factor in the development and support of a child with special educational needs is emphasized.

Conclusions. The organization of interaction by teachers with parents of children with special educational needs using traditional and innovative forms of work contributes to improving the results of educational activities of students with special educational needs, affects their motivation for learning, social adaptation and overall development. In further scientific research, it is advisable to pay special attention to improving the methodological support of working with parents of children with special educational needs.

Keywords: children with special educational needs, parents of children with special educational needs, special educational institutions, forms of interaction between teachers and parents, partnership interaction, traditional forms of working with parents, innovative forms of working with parents

Організація роботи з батьками учнів початкових класів з особливими освітніми потребами у спеціальних закладах освіти

Іжко Олександр*Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара (Дніпро, Україна)*

Анотація.

Актуальність дослідження визначено тим, що партнерська співпраця педагогів і батьків дітей з особливими освітніми потребами (далі – ООП) створює сприятливі умови для гармонійного розвитку дитини, її успішної соціалізації та адаптації до освітнього середовища.

Метою статті є теоретичне обґрунтування та визначення особливостей організації роботи з батьками учнів початкових класів з ООП у спеціальних закладах освіти та визначенні ефективних форм педагогічної взаємодії закладу освіти і сім'ї.

Результати. У статті розглянуто проблему організації роботи з батьками учнів початкових класів з ООП у спеціальних закладах освіти. Проаналізовано значення партнерської взаємодії педагогів і батьків у забезпеченні ефективності корекційно-освітнього процесу та успішної соціальної адаптації дітей. Визначено особливості організації педагогічної співпраці з батьками, охарактеризовано ефективні форми та методи роботи, спрямовані на підвищення педагогічної компетентності батьків і залучення їх до освітнього процесу. Підкреслено роль сім'ї як важливого чинника розвитку та підтримки дитини з ООП.

Висновки. Організація педагогами взаємодії з батьками дітей з ООП із застосуванням традиційних та інноваційних форм роботи сприяє покращенню результатів навчальної діяльності учнів з ООП, впливає на їх мотивацію до навчання, соціальну адаптацію та загальний розвиток. У подальших наукових дослідженнях спеціальну увагу доцільно спрямувати на вдосконалення методичного забезпечення роботи з батьками дітей з ООП.

Ключові слова: діти з особливими освітніми потребами, батьки дітей з особливими освітніми потребами, спеціальні заклади освіти, форми взаємодії педагогів з батьками, партнерська взаємодія, традиційні форми роботи з батьками, інноваційні форми роботи з батьками

Вступ.

У сучасних умовах реформування системи освіти України, орієнтованої на принципи інклюзії, гуманізації та партнерської взаємодії всіх учасників освітнього процесу, особливого значення набуває проблема організації ефективної роботи з батьками дітей з ООП. Саме сім'я є першим і найважливішим соціальним середовищем розвитку дитини, а тому рівень педагогічної обізнаності батьків, їхня готовність до співпраці з фахівцями та активна участь у корекційно-розвитковому процесі значною мірою визначають успішність навчання і соціалізації дитини.

Законодавча база України регулює відносини між педагогами та батьками. Так, у статті 55 Закону України «Про освіту» розкриваються права та обов'язки батьків здобувачів освіти, сказано про те, що виховання в сім'ї є першоосновою розвитку дитини як особистості. Батьки мають рівні права та обов'язки щодо освіти і розвитку дитини. Батьки зобов'язані докладати зусилля для виховання у дитини моральних, естетичних, етичних норм у спілкуванні, соціальних взаємостосунків, патріотичне ставлення до державної мови та державних символів, збереження здоров'я дитини та допомога в опануванні нею освітньої програми (Закон України «Про освіту», 2017).

Статті 25 Закону України «Про повну загальну середню освіту» присвячена правам, обов'язкам та відповідальності батьків учнів. Сказано, що на батьків покладається відповідальність за здобуття дітьми повної загальної середньої освіти (Закон України «Про повну загальну середню освіту», 2020).

Саме в сім'ї в процесі взаємодії батьків з дитиною, в неї починають формуватися важливі життєві компетентності. У постанові кабінету міністрів «Про затвердження державного стандарту початкової освіти» зауважено, що саме в родині у дітей починають формуватися мотивація до навчання, бажання отримувати нові знання, правильне ставлення до соціальних ситуацій. Сказано, що основою формування ключових компетентностей школярів є досвід, який формується не лише в освітньому середовищі, але і в родині (Постанова КМУ «Про затвердження Державного стандарту початкової освіти», 2025).

Діти з ООП мають порушення у психофізичному розвитку, труднощі у навчанні, проблеми із соціалізацією і потребують спеціальної допомоги. У спеціальних закладах освіти проводиться корекційна робота щодо подолання цих недоліків. Проте така робота має починатися з самого раннього віку, що дозволить значно покращити процеси розвитку дітей з ООП і їх соціально-адаптаційні процеси, зокрема адаптацію до шкільного навчання. Батьки мають розуміти таку позицію, адже саме вони з народження

підключаються про дитину. Якщо дитина має особливі освітні потреби, батьки повинні орієнтуватися у всіх її особливостях та правильно ставитися до процесу виховання. Саме педагоги спеціальних закладів освіти мають можливості проводити роботу з батьками дітей з ООП.

У спеціальних закладах освіти робота з батьками учнів початкових класів має особливу значущість, оскільки молодший шкільний вік є сенситивним періодом для формування навчальної діяльності, соціальної адаптації та розвитку базових життєвих компетентностей дітей з ООП. Водночас практика свідчить, що взаємодія педагогів і батьків часто має епізодичний характер, недостатньо враховує індивідуальні потреби сімей та не завжди спрямована на формування педагогічної компетентності батьків.

У зв'язку з цим актуалізується проблема пошуку ефективних форм і методів організації роботи з батьками учнів початкових класів з ООП у спеціальних закладах освіти, що сприятимуть підвищенню результативності корекційно-освітнього процесу та гармонійному розвитку дитини.

Аналіз попередніх досліджень і публікацій.

Проблема взаємодії закладу освіти та сім'ї посідає важливе місце у сучасних психолого-педагогічних дослідженнях, які проводили О. Байер, Н. Басюк, О. Блашкова, М. Волощук, С. Гаврилюк, О. Гаяш, О. Дмитрієва, О. Жияк, А. Залізняк, Л. Клочек, В. Ковальчук, Н. Оліфер, М. Омельченко, Т. Кузнецова, Л. Потапюк, І. Резніченко, О. Романенко, Д. Тріфанова, О. Федорчук, Г. Хворова та ін. Науковці підкреслюють, що партнерська співпраця педагогів і батьків є необхідною умовою ефективного навчання, виховання та соціалізації дитини, особливо якщо йдеться про дітей з ООП.

Значний внесок у розвиток ідей співпраці школи і сім'ї зробив Василь Сухомлинський, який наголошував на необхідності педагогічної єдності виховних впливів школи та родини. Учений розглядав сім'ю як важливий фактор формування особистості дитини та підкреслював, що успішність виховання значною мірою залежить від взаєморозуміння і співпраці педагогів і батьків. Він вважав необхідним освіченість батьків у педагогічних питаннях і постійне вдосконалення їх знань. В. Сухомлинський писав, що «Без турбот про педагогічну культуру батьків неможливо розв'язувати жодного питання, що стосується навчання та виховання. Батьківська педагогіка, тобто елементарне коло знань матері та батька про те, як істота, що народилася від людини, стає людиною, – це фундамент, основа всієї педагогічної теорії і практики» (Сухомлинський, 1978, с. 169).

Проблеми організації педагогічної взаємодії з батьками досліджували також сучасні українські науковці. В. Ковальчук розкриває сутність партнерської взаємодії педагогів і батьків в освіті

як гуманістичної системи. Родина залучається до активної участі у вихованні учнів, які є особистостями, потребують підтримки і розвитку, любові, діалогу, довіри, творчості та рівності, що є основою НУШ (Ковальчук, 2023, с.14).

Психологічні аспекти співпраці педагогів з батьками дітей з особливими потребами висвітлено у дослідженнях Л. Клочек, яка підкреслює важливість налагодження конструктивної взаємодії між учителем, дитиною та її батьками. Комунікація, за дослідженнями Л. Клочек, є важливим засобом взаємодії педагогів з батьками дітей з ООП. Педагог має урахувати та приймати індивідуальні особливості, поведінку та стани партнера, бути толерантним, що сприятиме зменшенню конфліктності. На думку дослідниці, ефективна педагогічна взаємодія сприяє формуванню позитивного ставлення до навчання, розвитку соціальних навичок і успішній адаптації дітей з ООП (Клочек, 2021).

О. Гаяш вважає потрібним встановлювати довірливі стосунки з батьками дітей з ООП, які побудовані на взаєморозумінні, активній співпраці, довіри, толерантному ставленні. Ці стосунки мають ґрунтуватися на принципах особистісно-орієнтованого підходу до дітей та батьків; гуманно-особистісної різнобічної поваги і любові до дитини та кожного члена сім'ї й віри в них; комплексної взаємодії й тісних контактах вчителя з батьками (Гаяш, 2019, с. 63).

Питання організації взаємодії педагогів і батьків у закладах освіти досліджують також А. Залізняк та С. Гаврилюк, які розглядають педагогічну співпрацю як систему взаємодії учасників освітнього процесу, спрямовану на створення єдиного виховного простору для розвитку дитини. Автори розкривають принципи, форми та зміст спільної роботи для створення сприятливого середовища, наголошуючи на важливості партнерства задля ефективного розвитку дітей. Ними зазначено, що така взаємодія має ґрунтуватися на вивченні сім'ї педагогами та використанні методів переконання, вправлення, педагогічної оцінки (Залізняк, Гаврилюк, 2020, с. 62).

Н. Оліфер доводить необхідність усвідомлення педагогами цінності спільної роботи з батьками дітей з ООП, вміння встановлювати ефективні стосунки із сім'єю, що є першочерговим завданням і передбачає встановлення контакту і формування партнерських довірливих стосунків, безперервну взаємодію та обмін інформацією, залученні батьків до участі в розробленні індивідуальної програми розвитку дитини, налагодження співпраці зі всіма членами команди психолого-педагогічного супроводу тощо. Педагоги з батьками повинні мати спільну мету – соціалізувати дитину в освітнє середовище, що значно покращить її майбутнє (Оліфер, 2020, с. 73).

При дослідженні проблеми адаптації дитини з ООП до умов інклюзивного навчання М. Омельченко,

Т. Кузнецова, С. Єгольнікова говорять про важливість залучення батьків до цього процесу для встановлення єдиних вимог для учнів у школі та вдома для оптимізації їхньої інтеграції до загальноосвітнього простору (Омельченко, Кузнецова, & Єгольнікова, 2021, с. 78).

Н. Басюк вважає, що сім'ї належить провідне місце у формуванні особистості дитини. Доводить, що партнерство педагогів та батьків учнів початкової школи має урахувати життєвий досвід дітей та бути побудоване на засадах толерантності, взаємоповаги, взаєморозуміння, емпатії. Для цього треба застосовувати ефективні форми роботи педагогів з батьками. Н. Басюк зазначає основними формами індивідуальної взаємодії: відвідування сім'ї учня, листування з батьками, пропаганда сімейного виховання, виконання батьками педагогічних доручень, педагогічні консультації. Серед колективних форм роботи основними вважаються: батьківська школа, у якій поповнюються знання батьків про особливості взаємодії з дітьми; педагогічний лекторій, який дає батькам знання про особливості процесу виховання; підсумкові конференції батьків з проблем виховання; засідання батьківського комітету; класні збори. Н. Басюк пропонує низку нетрадиційних форм роботи з батьками учнів початкової школи, які значно підвищують рівень ефективності взаємодії їх з педагогами. Вчена доводить, що «використання традиційних і нестандартних форм у взаємодії між школою і родиною допоможе сформувати у батьків правильне уявлення про свою дитину, підвищити їхню педагогічну культуру, вибудувати єдині вимоги до виховання з боку школи і сім'ї та інтегрувати родинне і суспільне виховання» (Басюк, 2019, с. 11-12).

Вчені звертають увагу, що у взаємодії педагогів та батьків дітей з ООП є певні проблеми. Проблеми труднощів у взаємодії педагогів і батьків досліджували О. Байєр та О. Юрченко, які зазначають, що бар'єрами ефективного співпраці можуть бути недостатня педагогічна обізнаність батьків, відсутність довіри між учасниками освітнього процесу та обмеженість ефективних форм комунікації (Байєр & Юрченко, 2021).

О. Дмитрієва у своєму дослідженні вказує на те, що незважаючи на те, що ефективність діяльності закладів освіти зі спеціальним та інклюзивним навчанням залежить від взаємодії педагогів і батьків дітей з ООП, певні ситуації заважають цьому процесу. Вчена доводить, що деякі педагоги не завжди усвідомлюють необхідність встановлення співпраці з сім'єю, вважають, що вони самі можуть надавати необхідні послуги дитині з ООП і недооцінюють у цьому процесі ролі батьків. А деякі батьки вважають, що вони краще знають свою дитину, тому можуть самостійно її виховувати, а заклад освіти потрібний лише для навчання та догляду за нею (Дмитрієва, 2020, с. 92).

Таким чином, аналіз наукових джерел свідчить про значний інтерес дослідників до проблеми співпраці школи і сім'ї. Водночас питання організації системної роботи з батьками учнів початкових класів у спеціальних закладах освіти потребує подальшого наукового осмислення й узагальнення педагогічного досвіду.

Мета статті полягає у теоретичному обґрунтуванні та визначенні особливостей організації роботи з батьками учнів початкових класів з ООП у спеціальних закладах освіти та визначенні ефективних форм педагогічної взаємодії закладу освіти і сім'ї.

Результати дослідження.

Аналіз психолого-педагогічних досліджень проблеми взаємодії педагогів з батьками учнів з ООП показав, що проблема взаємодії закладу освіти і сім'ї у вихованні та навчанні дітей знайшла відображення у працях багатьох вітчизняних і зарубіжних учених. Науковці розглядають різні аспекти педагогічного партнерства, підкреслюють важливість педагогічної підтримки батьків, розвитку їхньої педагогічної компетентності та залучення до освітнього процесу. Водночас питання організації цілеспрямованої роботи з батьками учнів початкових класів з ООП у спеціальних закладах освіти потребує подальшого наукового осмислення та узагальнення практичного досвіду.

Молодший шкільний вік є важливим етапом у розвитку дитини, коли відбувається становлення навчальної діяльності, формуються основні соціальні та комунікативні навички, розвиваються пізнавальні процеси. Для дітей з ООП цей період має особливе значення, оскільки саме в цей час створюються передумови для подальшого розвитку, соціальної адаптації та формування життєвої компетентності. У зв'язку з цим організація системної та цілеспрямованої роботи з батьками молодших школярів у спеціальних закладах освіти є важливою умовою підвищення ефективності освітнього та корекційного впливу.

У зв'язку з цим ми провели дослідження на базі КЗ «Саксаганська спеціальна школа» Дніпропетровської обласної ради для визначення особливостей роботи педагогів з батьками учнів початкової школи, виявленні основних проблем у їх взаємодії та застосуванні форм роботи з метою їх подолання. В ході дослідження ми проводили спостереження за роботою педагогів з батьками учнів початкової школи, бесіди з педагогами та батьками, що дозволило проаналізувати основні підходи до взаємодії спеціальної школи з родинами учнів, форми роботи та її результативність.

В процесі спостереження за педагогічним процесом було зазначено, що педагоги намагаються постійно взаємодіяти з батьками учнів. Переважно це проводиться у формі батьківських зборів та роботи з батьківським комітетом. Педагоги при складанні плану позакласних заходів інформували батьківський

комітет про зміст роботи, домовлялися про заходи, на які запрошували батьків. За необхідністю вносили корективи, які пропонували представники батьківського комітету.

Батьківські збори у школі проводяться кожного місяця. Структура цих зустрічей передбачає повідомлення батькам про загальну роботу класу за розкладом та у позакласні години; основні завдання, які вирішуються педагогами в процесі навчально-виховній та корекційній роботі; аналізуються труднощі, з якими стикаються учні, при цьому педагоги тактовно не називають прізвища дитини; проводиться консультація як правильно організувати діяльність учня вдома для подолання певних труднощів; надаються відповіді на питання батьків з різного напрямку. Більшість батьків (60%) відвідують батьківські збори, проте деякі не вважають це обов'язковим (40%). Педагоги пояснюють це тим, що деякі батьки уникають спілкування, взагалі не відвідують школу. Якщо вдається з ними зв'язатися, вони відповідають, що в них часу немає.

Педагоги проводять індивідуальну роботу з батьками, наприклад, бесіди, листування, консультації з напрямів корекційних прийомів роботи з дитиною. Індивідуальні бесіди проводяться після батьківських зборів, якщо ініціатором є батьки, яких цікавлять деякі питання стосовно їх дитини. Також педагог може запросити когось з батьків залишитися після батьківських зборів для індивідуальної бесіди, на якій уточнюються проблеми і труднощі їх дитини та даються поради, що і як треба робити для їх зменшення або подолання, які конкретні корекційні прийоми можуть допомогти. В процесі індивідуального спілкування деякі батьки (30%) уважно слухають педагога, погоджуються у напрямках роботи з дитиною, які він пропонує, інколи фіксують ці поради у зошиті для правильного та покрокового використання їх. Деякі батьки (50%) не проявляють активності у спілкуванні, вислуховують педагога мовчки, на питання відповідають повільно, незмістовно. Окремі випадки свідчать про те, що батьки не бажають слухати консультацій педагога (20%), починають самі щось говорити, що не стосується виявлення безпосередніх проблем дитини та перекладати всю відповідальність на школу. З батьками, які не відвідують батьківські збори педагоги намагаються зв'язатися за допомогою листування або через телефонну розмову. В окремих випадках це вдається (60%), педагоги намагаються вести бесіду, ставлять питання, надають поради, проте частина батьків (40%) не відповідають на їх звернення. Таким чином, нерегулярний зв'язок та недостатня інформованість ускладнює повноцінне розуміння педагогами деяких проблем учнів, які пов'язані з особливостями їх соціального оточення.

В процесі бесіди з педагогами основними питаннями були «З якими труднощами ви стикаєтесь в роботі з батьками?» та «Як ви вирішуєте

ці проблеми». Вчителями було зазначено, що основними проблемами є те, що батьки не завжди виконують їх інструкції в процесі взаємодії з дітьми. Також було зазначено, що більшість батьків звертають увагу лише на дотримання прав дітей і не вважають за необхідне формувати в них почуття обов'язків. У результаті цього учні початкових класів не дотримуються правил поведінки у школі, не виконують інструкції або прохання вчителя. Наприклад, діти на перервах, інколи і на уроках, займаються смартфоном, дивляться відео або грають в ігри. При цьому на перервах вони не рухаються, повноцінно не відпочивають, не налаштовуються на наступний урок. Якщо це трапляється на уроці, учні взагалі не працюють. Педагоги скаржилися, що коли вони організовували колективну побутову діяльність, наприклад прибирання листви на шкільній ділянці, деякі учні говорили: «Це не моя справа, нехай цим вчителі займаються». На питання «Як педагоги долають ці проблеми», вчителі відповідали, що повторно звертаються до батьків, намагаються їм пояснити ситуацію, привернути їх увагу до формування в учнів відповідальності, самостійності, усвідомлення важливості дотримуватися правил поведінки у школі. Крім того, вони проводять спеціальну роботу з учнями, формують в них не лише розуміння власних прав, але й почуття обов'язків.

Бесіди з батьками були спрямовані на визначення проблем, з якими вони стикаються в процесі виховання дитини, а також оцінювання ними рівня взаємодії з педагогами школи. Аналіз відповідей дозволив зробити висновки, що труднощі у спілкуванні батьків з педагогами найчастіше виникають через різне бачення освітніх цілей, брак часу, емоційну напругу та нерозуміння взаємних обов'язків. Частина батьків (30%) очікують від школи не лише навчання, а й виховання та повного контролю за дитиною. Вони вважають, що лише у школі з дітьми має проводитися спеціальна робота і не розуміють своєї ролі у цьому процесі. У 20% батьків повчання з боку педагогів викликає негативну реакцію, вони сприймають це не як поради до виховання дітей, а як образ, вважають, що вчителі упереджено ставляться до їх дитини. Приблизно 10% батьків проявили низьку зацікавленість до процесу взаємодії з педагогами, розуміли цей процес не як співпрацю та досягнення загальної мети у корекційно-виховній роботі з дитиною, а як запланований вчителями захід.

Результати експериментального дослідження партнерської взаємодії педагогів спеціальної школи та батьків учнів з ООП дозволило виокремити проблеми, з якими стикаються як педагоги, так і батьки та визначити необхідність введення додаткових форм роботи для організації співпраці між ними.

Педагогам було запропоновано застосовувати не лише традиційні форми роботи, а й інноваційні. Педагоги спеціальної школи спиталися на традиційні

форми роботи, такі як батьківські збори, консультації, бесіди, листування, залучення батьків до спільного проведення свят та інших виховних заходів. У якості інноваційних форм роботи бажано проводити конференції та тематичні зустрічі спрямовані на обмін досвідом, аналіз цифрових інструментів для роботи з дітьми з ООП та налагодження партнерських стосунків з педагогами та іншими батьками. На конференціях можна обговорювати цифрові сервіси, які полегшують навчання учнів початкової школи, надавати інформацію щодо особливостей психофізичного розвитку дітей з ООП молодшого шкільного віку, вирішувати питання адаптації першокласників до шкільного навчання, розповідати про необхідність та правила організації охоронно-педагогічного режиму для дітей з порушенням психофізичного розвитку та ін. Конференції можна проводити у школі, запрошувати до участі педагогів, психолога, логопеда, соціального працівника, медичний персонал, батьків та ін. Конференції допомагають батькам розуміти особливі потреби дитини, її сильні та слабкі сторони, а також підготувати її до самостійного життя.

Корисною формою роботи є педагогічні лекторії для батьків дітей з ООП, спрямовані на проведення просвітницької роботи щодо ознайомлення з прийомами навчання, виховання та корекції поведінки в домашніх умовах, підвищення їх психолого-педагогічної компетентності. За такими умовами формуються єдині вимоги до учнів в школі та вдома, що значно покращує їх психологічний стан, сприйняття педагогічних вимог, дотримання правил поведінки у школі. Краща адаптація дитини до закладу освіти знижує у батьків рівень тривожності, вони починають проявляти активність у співпраці з педагогами, перетворюються з пасивних спостерігачів на активних учасників команди супроводу.

Тренінги для батьків дітей з ООП є груповою формою роботи, яка спрямована на практичне застосування набутих теоретичних знань. Батьки мають можливість відпрацювати навички ефективного виховання, стосунків з дітьми, засвоєння методів конструктивної взаємодії з педагогами та іншими батьками.

Батьківські ринги дозволяють батькам учнів з ООП обмінюватися досвідом, обговорювати виховні методики та отримувати підтримку. Під час дискусії батьки діляться власними поглядами, а такі фахівці як психологи, педагоги, логопеди, соціальні педагоги, медики виступають експертами та допомагають знайти конструктивні рішення. Батьки об'єднуються в групи та обговорюють проблемні питання, наприклад, «Як реагувати на дитячу агресію?», «Як допомогти дитині адаптуватися до закладу освіти», «Як мотивувати дитину до навчання», «Як правильно ставитися до дітей з ООП» та ін. Батьківські ринги треба використовувати разом з іншими методами,

такими як тренінги, круглі столи та індивідуальні консультації, що значно підвищує їх результативність.

Для підвищення активності батьків та їх зацікавленості до взаємодії та спілкування можна також проводити диспути, дискусії, дні відкритих дверей, тижні сім'ї, родинні свята в класі, взаємодію у Інтернет-мережі та ін.

Організація роботи з батьками у спеціальних закладах освіти має свої специфічні особливості, зумовлені характером освітніх потреб дітей, необхідністю комплексного корекційного впливу та тісної взаємодії різних фахівців. У таких закладах педагогічна співпраця з батьками спрямована не лише на інформування їх про успіхи та труднощі дитини у навчанні, а й на формування активної позиції батьків у процесі розвитку та соціалізації дитини.

Однією з важливих особливостей цієї роботи є системність і комплексність педагогічної підтримки сім'ї. У спеціальних закладах освіти взаємодія з батьками здійснюється за участю вчителів, практичних психологів, логопедів, соціальних педагогів. Такий міждисциплінарний підхід дає змогу забезпечити цілісний вплив на розвиток дитини та надати батькам необхідну консультативну допомогу.

Важливим аспектом є також підвищення рівня педагогічної компетентності батьків щодо особливостей психофізичного розвитку дітей з особливими освітніми потребами. Педагоги спеціальних закладів освіти проводять просвітницьку роботу, знайомлять батьків із сучасними підходами до навчання та виховання дітей, надають рекомендації щодо організації навчально-розвивальної діяльності вдома.

Ще однією особливістю є активне залучення батьків до корекційно-розвивального процесу. Педагоги рекомендують батькам виконувати з дітьми спеціально розроблені вправи, ігри та завдання, що сприяють розвитку мовлення, мислення, пам'яті, уваги та інших психічних процесів. Така співпраця забезпечує узгодженість педагогічних впливів та сприяє закріпленню результатів корекційної роботи у повсякденному житті дитини.

Водночас важливим напрямом роботи є психологічна підтримка сімей, які виховують дітей з ООП.

Батьки нерідко стикаються з емоційними труднощами, пов'язаними з прийняттям особливостей розвитку дитини, тому педагоги та психологи надають їм необхідну консультативну допомогу, сприяють формуванню позитивного ставлення до можливостей дитини та розвитку її потенціалу.

Отже, ефективна організація роботи з батьками у спеціальних закладах освіти передбачає системну педагогічну взаємодію, спрямовану на підвищення педагогічної компетентності батьків, залучення їх до освітнього та корекційного процесу, а також створення партнерських відносин між сім'єю і

закладом освіти. Така співпраця є важливою умовою успішного розвитку, навчання та соціальної адаптації дітей з ООП.

Висновки.

Аналіз, узагальнення та систематизація психолого-педагогічної і науково-методичної літератури, проведення експериментального дослідження дозволило нам уточнити особливості організації педагогічної взаємодії з батьками учнів початкових класів з ООП у спеціальних закладах освіти, визначити та узагальнити ефективні форми і методи роботи з батьками, спрямовані на підвищення їхньої обізнаності у питаннях корекційно-виховної роботи та активну участь у корекційно-розвивальному процесі дитини.

Було визначено, що ефективність освітнього та корекційно-розвивального процесу дітей з особливими освітніми потребами значною мірою залежить від налагодження партнерської взаємодії між педагогами та батьками, яка забезпечує узгодженість педагогічних впливів і створення сприятливих умов для розвитку дитини. До того ж робота з батьками учнів початкових класів у спеціальних закладах освіти має бути системною, цілеспрямованою та спрямованою на підвищення їхньої педагогічної компетентності, формування позитивного ставлення до співпраці з педагогами та активне залучення до освітнього процесу.

Важливими напрямами організації роботи з батьками є педагогічна просвіта, індивідуальне консультування, залучення батьків до спільної діяльності з дітьми, а також використання інтерактивних форм взаємодії, що сприяють формуванню партнерських відносин між сім'єю та закладом освіти. Використання різноманітних фронтальних, групових, індивідуальних форм і методів роботи з батьками сприяє підвищенню рівня їхньої обізнаності щодо особливостей розвитку дітей з ООП та ефективних способів підтримки дитини у навчанні й вихованні.

Узагальнення практичного досвіду роботи спеціальних закладів освіти свідчить, що системна взаємодія педагогів і батьків позитивно впливає на процес адаптації першокласників до закладу освіти, успішність навчання дітей з ООП, їхню соціальну адаптацію та розвиток пізнавальної активності.

Подальші наукові дослідження доцільно спрямувати на розроблення та впровадження інноваційних моделей педагогічного партнерства між закладом освіти і сім'єю, а також на вдосконалення методичного забезпечення роботи з батьками дітей з ООП.

БІБЛІОГРАФІЧНІ ПОСИЛАННЯ

- Байер, О. М. & Юрченко, О. Е (2021) Утруднення у взаємодії педагогів із батьками вихованців у закладі дошкільної освіти. *Вісник Запорізького національного університету. Педагогічні науки*, 1(2), 34-39. [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vznu_ped_2021_1\(2\)_6](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vznu_ped_2021_1(2)_6)
- Басюк, Н. А. (2019) Форми взаємодії вчителя з батьками молодших школярів в умовах Нової української школи. *Підготовка майбутніх фахівців у контексті становлення Нової української школи: компетентнісний підхід*: збірник наукових праць / за заг. редакцією В.С. Литнєва, Н.С. Колесник, Т.В. Завязун. Житомир: ФОП «Н.М. Левковець», Ч.ІІ, 9-12. <https://eprints.zu.edu.ua/id/eprint/30228>
- Блашкова, О. М., Жилик, Н. В., & Волощук, М. Б. (2025). Робота психолога з батьками, які виховують дітей з особливими освітніми потребами у воєнний час. *Наукові записки. Серія: Психологія*, (1), 27-35. <https://doi.org/10.32782/cusupsy-2025-1-3>
- Гаяш, О. В. (2019) Співпраця закладу освіти з батьками дітей з особливими освітніми потребами як умова реалізації ідей інклюзії. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія: Корекційна педагогіка та спеціальна психологія*, вип. 38, 60-66. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nchnpu_019_2019_38_11.
- Дмітрієва, О. І. (2020). Дослідження проблеми ставлення педагогів до взаємодії з батьками учнів з особливими освітніми потребами. *Актуальні питання корекційної освіти (педагогічні науки)*, 2(16), 91-99. <https://aqce.com.ua/download/publications/618/583.pdf>
- Закон України «Про освіту». (2017) *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. № 38-39 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
- Закон України «Про повну загальну середню освіту». (2020) *Відомості Верховної Ради (ВВР)*, 31, 226. <https://osvita.ua/legislation/law/2232/>
- Залізняк, А., & Гаврилюк, С. (2020). Педагогічна взаємодія закладу дошкільної освіти та сім'ї у вихованні дітей дошкільного віку. *Психолого-педагогічні проблеми сучасної школи*, 1(3), 59-64. [https://doi.org/10.31499/2706-6258.1\(3\).2020.204293](https://doi.org/10.31499/2706-6258.1(3).2020.204293)
- Клочек, Л. & Уличний, І. (2021) Комунікативна толерантність як психологічний чинник справедливості у педагогічній взаємодії. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 12 : Психологічні науки : зб. наук. праць*, 15 (60), 79-88. <http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/35803>
- Ковальчук, В. А. (2023) *Педагогіка партнерства у професійній діяльності вчителя*: навч. посіб. Житомир : Вид-во ЖДУ, 100 с. <https://eprints.zu.edu.ua/id/eprint/36145>
- Оліфер, Н. (2020) Співпраця вчителя та батьків з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивного навчання. *Нова педагогічна думка*. №2 (102), 72-75. <https://doi.org/10.37026/2520-6427-2020-102-2-72-75>
- Омельченко, М. С., Кузнецова, Т. Г. & Єгольникова, С. І. (2021). Психолого-педагогічні аспекти адаптації дитини з порушеннями інтелектуального розвитку до умов інклюзивного навчання. *Інноваційна педагогіка*, 38, 77-79. <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2021/38.15>
- Постанова КМУ «Про затвердження Державного стандарту початкової освіти». (2025) Документ 1810-2025, від 26.12.2025. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1810-2025-%D0%BF#Text>
- Потапук Л., & Косенюк М. (2023). Вплив взаємодії батьків і педагогів на формування особистості дитини з особливими освітніми потребами. *Вчені записки Університету «КРОК»*, 3(71), 208-215. <https://doi.org/10.31732/2663-2209-2022-71-208-215>
- Резніченко, І. (2018) Педагогічне партнерство сім'ї і школи в умовах НУШ. *Психолого-педагогічні проблеми сільської школи*, 59, 279-285. <https://doi.org/10.32782/3041-2021/2025-3-17>
- Романенко, О. (2025). Напрями просвітницької роботи з батьками дітей з особливими потребами на етапі включення в інклюзивний освітній простір. *Особлива дитина: навчання і виховання*, 117(1), 183-198. <https://doi.org/10.33189/ectu.v117i1.221>
- Сухомлинський, В. О. (1978) *Батьківська педагогіка*. Київ : Рад. школа.
- Трифанова, Д. А., & Брижак, Н. Ю. (2021) Залучення батьків до освітнього процесу в умовах реалізації концепції Нової української школи. *Наука майбутнього: збірник наукових праць студентів, аспірантів та молодих вчених / гол. ред. В.В. Гоблик. Мукачево*, 1(7), 135-141. <http://localhost:8080/jspui/handle/123456789/8296>
- Федорчук, О. І. (2023) *Сім'я як чинник майбутньої успішної адаптації дитини до умов шкільного життя. «Дошкільник: крок у шкільне життя»* : навч.-метод. посібник. Пироженко Т. О., Карабаєва І. І., Соловйова Л. І., Токарева Л. Д., Федорчук О. І. Хартман О. Ю. ; за наук. ред. Т. О. Пироженко. Київ : Інститут психології імені Г. С. Костюка НАПН України, 110-131. <http://lib.iitta.gov.ua/735988/>
- Хворова, Г. М. (2015). Зміст та рівні батьківської компетентності у корекційно- педагогічному аспекті. *Актуальні питання корекційної освіти (педагогічні науки)*, 5(2), 333-347. http://nbuv.gov.ua/UJRN/apko_2015_5%282%29__33

REFERENCES

- Baiier, O. M. & Yurchenko, O. E (2021) Utrudnennia u vzaiemodii pedahohiv iz batkamy vykhovantsiv u zakladi doshkilnoi osvity. *Visnyk Zaporizkoho natsionalnoho universytetu. Pedahohichni nauky*, 1(2), 34-39. [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vznu_ped_2021_1\(2\)_6](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vznu_ped_2021_1(2)_6)
- Basiuk, N. A. (2019) Formy vzaiemodii vchytelia z batkamy molodshykh shkoliariv v umovakh Novoi ukrainskoi shkoly. *Pidhotovka maibutnikh fakhivtsiv u konteksti stanovlennia Novoi ukrainskoi shkoly: kompetentnisnyi pidkhid: zbirnyk naukovykh prats / za zah. redaktsiieiu V. Ie. Lytnova, N. Ie. Kolesnyk, T. V. Zaviiazun. Zhytomyr: FOP «N.M. Levkovets», Ch.II, 9-12. https://eprints.zu.edu.ua/id/eprint/30228*
- Blashkova, O. M., & Zhyliak, N. V., & Voloshchuk, M. B. (2025). Robota psykholoha z batkamy, yaki vykhovuiut ditei z osoblyvymy osvitynymi potrebamy u voiennyi chas. *Naukovi zapysky. Serii: Psykholohiia*, (1), 27-35. <https://doi.org/10.32782/cusupsy-2025-1-3>

- Dmitriieva, O. (2020). Doslidzhennia problemy stavlennia pedahohiv do vzaiemodii z batkami uchniv z osoblyvymy osvitimy potrebamy. *Aktualni pytannia korektsiinoi osvity (pedahohichni nauky)*, 2(16), 91-99. <https://aqce.com.ua/download/publications/618/583.pdf>
- Fedorchuk, O. I. (2023). *Simia yak chynnyk maibutnoi uspihnoi adaptatsii dytyny do umov shkilnoho zhyttia. «Doshkilnyk: krok u shkilne zhyttia»* : navch.-metod. posibnyk. Pirozhenko T. O., Karabaieva I. I., Soloviova L. I., Tokarieva L. D., Fedorchuk O. I., Khartman O. Yu. ; za nauk. red. T. O. Pirozhenko. Kyiv : Instytut psykholohii imeni H. S. Kostiuka NAPN Ukrainy, 110-131. <http://lib.iitta.gov.ua/735988/>
- Haiash, O. V. (2019). Spivpratsia zakladu osvity z batkami ditei z osoblyvymy osvitimy potrebamy yak umova realizatsii idei inkluzii. *Naukovyi chasopys Natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni M. P. Drahomanova*. Serii: Korektsiina pedahohika ta spetsialna psykholohiia, vyp. 38, 60-66. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nchnpu_019_2019_38_11.
- Khvorova, H. M. (2015). Zmist ta rivni batkivskoi kompetentnosti u korektsiino- pedahohichnomu aspekti. *Aktualni pytannia korektsiinoi osvity (pedahohichni nauky)*, 5(2), 333-347. http://nbuv.gov.ua/UJRN/apko_2015_5%282%29_33
- Klochek, L. & Ulychnyi, I. (2021). Komunikatyvna tolerantnist yak psykholohichni chynnyk spravedlyvosti u pedahohichnii vzaiemodii. *Naukovyi chasopys Natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni M. P. Drahomanova*. Serii 12 : Psykholohichni nauky : zb. nauk. prats, 15 (60), 79-88. <http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/35803>
- Kovalchuk, V. A. (2023). *Pedahohika partnerstva u profesinii diialnosti vchytelia: navch. posib.* Zhytomyr : Vyd-vo ZhDU, 100 s. <https://eprints.zu.edu.ua/id/eprint/36145>
- Olifer, N. (2020). Spivpratsia vchytelia ta batkiv z osoblyvymy osvitimy potrebamy v umovakh inkluzyvnogo navchannia. *Nova pedahohichna dumka*, 2(102), 72-75. <https://doi.org/10.37026/2520-6427-2020-102-2-72-75>
- Omelchenko, M. S. & Kuznetsova, T. H. & Yeholnikova, S. I. (2021). Psykholoho-pedahohichni aspekty adaptatsii dytyny z porushenniamy intelektualnoho rozvytku do umov inkluzyvnogo navchannia. *Innovatsiina pedahohika*, 38, 77-79. <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2021/38.15>
- Postanova KМУ «Pro zatverdzhennia Derzhavnoho standartu pochatkovoi osvity». (2025) Dokument 1810-2025, vid 26.12.2025. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1810-2025-%D0%BF#Text>
- Potapiuk L., & Koseniuk M. Vplyv vzaiemodii batkiv i pedahohiv na formuvannia osobystosti dytyny z osoblyvymy osvitimy potrebamy. *Vcheni zapysky Universytetu «KROK»*, 3(71), 208-215. <https://doi.org/10.31732/2663-2209-2022-71-208-215>
- Reznichenko I. (2018). Pedahohichne partnerstvo simi i shkoly v umovakh NUSh. *Psykholoho-pedahohichni problemy silskoi shkoly*, 59, 279-285. <https://doi.org/10.32782/3041-2021/2025-3-17>
- Romanenko, O. (2025). Napriamy prosvitnytskoi roboty z batkami ditei z osoblyvymy potrebamy na etapi vkluchennia v inkluzyvnyi osvittii prostir. *Osoblyva dytyna: navchannia i vykhovannia*, 117(1), 183-198. <https://doi.org/10.33189/ectu.v117i1.221>
- Sukhomlynskyi, V. O. (1978) *Batkivska pedahohika*. Kyiv : Rad. shkola.
- Trifanova, D. A., Bryzhak N. Yu. (2021) Zaluchennia batkiv do osvithnoho protsesu v umovakh realizatsii kontseptsii Novoi ukrainskoi shkoly. *Nauka maibutnoho: zbirnyk naukovykh prats studentiv, aspirantiv ta molodykh vchenykh* / hol. red. V.V. Hoblyk. Mukachevo, 1(7), 135-141. <http://localhost:8080/jspui/handle/123456789/8296>
- Zakon Ukrainy «Pro povnu zahalnu seredniu osvitu». (2020) Vidomosti Verkhovnoi Rady (VVR), 31, 226. <https://osvita.ua/legislation/law/2232/>
- Zakon Ukrainy «Pro osvitu». (2017) Vidomosti Verkhovnoi Rady (VVR). № 38-39. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
- Zalizniak, A., & Havryliuk, S. (2020). Pedahohichna vzaiemodiia zakladu doshkilnoi osvity ta simi u vykhovanni ditei doshkilnoho viku. *Psykholoho-pedahohichni problemy suchasnoi shkoly*, (1(3), 59-64. [https://doi.org/10.31499/2706-6258.1\(3\).2020.204293](https://doi.org/10.31499/2706-6258.1(3).2020.204293)